

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

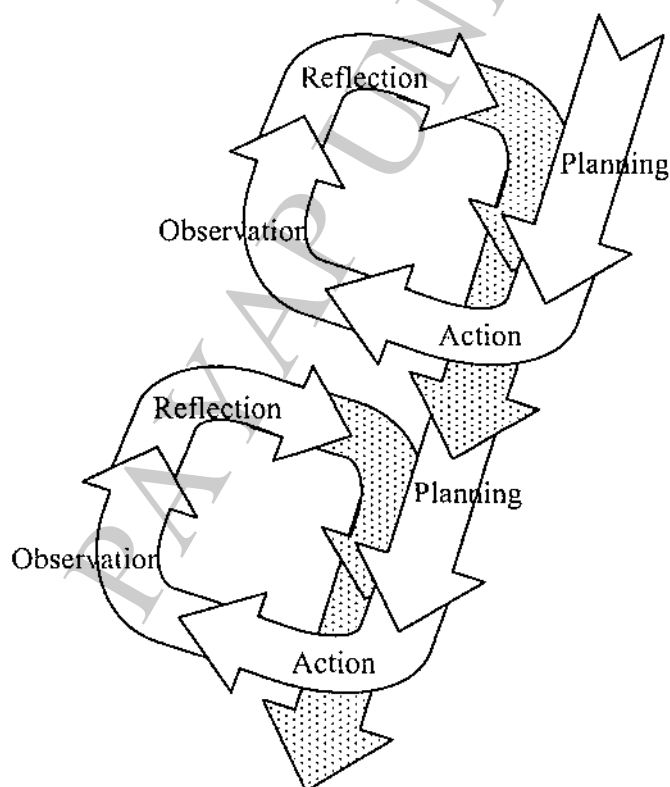
งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารประเด็นปัญหาเยาวชนผ่านสื่อละครชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาประเด็น “การคบเพื่อน” ของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” นี้ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นแนวทางในการดำเนินการ โดย Kemmis and McTaggart (1988:5 อ้างถึงใน Kaye Seymour-Rolls & Ian Hughes, 1995, online) กล่าวถึงการวิจัยแบบ PAR นี้ไว้ว่า เป็นการวิจัยที่ต้องปฏิบัติการตาม 4 ขั้นตอนนี้ คือ

1. ไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหา (Reflection) ขั้นตอนนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดจะได้ร่วมกันศึกษา เรียนรู้ถึง โครงสร้างของปัญหาอย่างถ่องแท้ พร้อมกับแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และปรับฐานความคิดความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาให้ตรงกัน
2. วางแผนแก้ไขปัญหา (Planning) ในขั้นตอนนี้เป็นการให้ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดร่วมกันวิพากษ์และวิเคราะห์ปัญหา แล้ววางแผนแก้ไขปัญหามุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
3. ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ (Action) ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานจริงตามแผนที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ผ่านมา การปฏิบัติการต้องรอบคอบที่สุด เพราะเป็นการลงมือกระทำจริง ในสถานการณ์จริงและมุ่งหวังให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้งานวิจัยแบบ PAR แตกต่างจากงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ที่ไม่ได้ปฏิบัติการในสภาพสังคมจริง

4. สังเกตเพื่อประเมินผล (Observation) การสังเกตการณ์เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการวิจัยแบบ PAR เพราะการปฏิบัติการในงานวิจัยนั้น ได้มุ่งเน้นให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงต้องมีการสังเกตการณ์เพื่อประเมินผลว่าการปฏิบัติการดังกล่าวได้บรรลุผลมากน้อยเพียงใด ในขั้นตอนนี้ สามารถนำเครื่องมือการวิจัยสำหรับการประเมินผลมาใช้ได้ เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม

ทั้งนี้การดำเนินงานทั้งหมดยังต้องเป็นไปแบบวงเกลียววัฏจักร(Spiral) อีกด้วย นั่นคือ เมื่อดำเนินการขั้นตอนที่ 1 ถึง 4 เสร็จสิ้นแล้ว ก็จะต้องนำผลการประเมินจากขั้นตอนที่ 4 กลับไปไตร่ตรองวางแผน และปฏิบัติการอีกครั้งตามขั้นตอนที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ เพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานที่ดียิ่งขึ้น ตามแผนภาพที่ 3.1 นี้

แผนภาพที่ 3.1 วงเกลียววัฏจักรของการวิจัยแบบ PAR ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart



3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยชิ้นนี้ มี 2 กลุ่ม ได้แก่

- 3.1.1 เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ หมายถึง นักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นผู้ผลิตสื่อละครชุมชนในโครงการวิจัยชิ้นนี้ จำนวน 30-35 คน โดยจะต้องเป็นนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ และลงทะเบียนเรียนวิชา นท.491 ละครชุมชน ในปีการศึกษา 1/2553 ซึ่งเป็นนักศึกษากลุ่มที่มีความรู้พื้นฐานทางนิเทศศาสตร์ และสามารถพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานดังกล่าวไปใช้ในการสื่อสารเพื่อสังคมได้
- 3.1.2 เยาวชนทั่วไป หมายถึง เยาวชนระดับอุดมศึกษาทุกเพศ ทุกสถาบันในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับชมละครชุมชนที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ผลิตขึ้น และร่วมประเมินประสิทธิภาพของละครด้วยแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อิงทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยจะรับสมัครนักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 30-35 คน ในภาคเรียนที่ 1/2553 หรือเดือนมิถุนายน 2553

3.2 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลแต่ละประเด็นมีดังนี้¹

3.2.1 แบบสังเกตการณ์

แบบสังเกตการณ์นี้ ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารด้วยละครชุมชนนั้น ได้เสริมสร้างให้เยาวชนกลุ่มนี้มีความรู้ความเข้าใจ หรือได้พัฒนาทักษะด้านใดเพิ่มขึ้นบ้าง โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเรื่องการคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษาในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และการพัฒนาตนเอง

¹ ดูเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทั้งหมดได้ที่ภาคผนวก ข.

3.2.2 แบบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสาร

แบบวิเคราะห์นี้ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของละครชุมชนที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันผลิตขึ้น ซึ่งกระบวนการสื่อสารนั้นเมื่อประกอบ 4 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ผู้ส่งสาร → เนื้อหาสาร → ช่องทางสาร → ผู้รับสาร

3.2.3 แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินประสิทธิผลของละครชุมชนที่ผลิตขึ้น โดยแบบสอบถามมี 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย เพศ อายุ และสถานภาพการศึกษาในปัจจุบัน สำหรับในส่วนที่สองนั้น ได้วัดระดับความรู้ความเข้าใจหลังจากได้รับชมละครแต่ละเรื่อง โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 หมายถึง ท่านไม่ได้เรียนรู้ประเด็นนั้นเลย และระดับที่ 2, 3, 4 หมายถึงท่านได้เรียนรู้ประเด็นนั้นนิดหน่อย พอสมควร และมาก ตามลำดับ ส่วนระดับที่ 5 หมายถึงท่านได้เรียนรู้ประเด็นนั้นเพิ่มขึ้นมากที่สุด ซึ่งเมื่อประมวลผลแล้วเสร็จ มีการแปรผลเป็นระดับความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นหลังรับชมละคร 5 ระดับ ดังนี้

- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.0 - 1.4 หมายถึง ไม่เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นเลย
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.5 - 2.4 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นนิดหน่อย
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.5 - 3.4 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นพอสมควร
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.5 - 4.4 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นมาก
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.5 - 5.0 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นมากที่สุด

3.2.4 การถอดบทเรียน

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดร่วมกันถอดบทเรียนที่ได้รับจากการเข้าร่วมงานวิจัยชิ้นนี้เพื่อจะได้อธิบายว่า งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านใดบ้าง มีข้อดี ข้อเสีย และข้อควรแก้ไขอย่างไร รวมถึงจะได้ร่วมกันหาแนวทางสำหรับการสื่อสารประเด็นปัญหาเยาวชนในอนาคตด้วย

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือนั้น แบบสังเกตการณ์และแบบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสาร ผู้วิจัยได้ออกแบบร่างขึ้นแล้วได้ให้นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์อีก 2 ท่านตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข ส่วนแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยกับเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันออกแบบ และมีการทดลองใช้ก่อนในการแสดงรอบแรก (ช่วง 1st Action) แล้วจึงนำมาปรับปรุงใช้ในการประเมินผลการแสดงรอบต่อ ๆ ไป สำหรับกิจกรรมในการถอดบทเรียนนั้น ผู้วิจัยและนักวิชาชีพด้านละครชุมชน ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยใช้ประสบการณ์การทำงานของนักวิชาชีพด้านละครชุมชนผู้ซึ่งได้ทำงานด้านละครกับเยาวชนมานานเป็นฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรม และได้ปฏิบัติการเพื่อเป็นการทดลอง ก่อนหลังจากแสดงรอบแรกเสร็จ (ช่วง Reflection Cycle 2 และ Revised Plan) แล้วจึงปรับปรุงกิจกรรม และถอดบทเรียนอีกครั้งให้สมบูรณ์หลังจากแสดงรอบสุดท้ายเสร็จ (ในช่วง Final Action)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

งานวิจัยนี้มีแผนการดำเนินงานอยู่ทั้งหมด 10 ขั้นตอน ซึ่งได้กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ Kemmis and McTaggart ได้แก่

- 1) การรับสมัครเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ ประสานงานกับนักวิชาชีพด้านละครชุมชน ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินงานเองทั้งหมด
- 2) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหา (Reflection) ในขั้นตอนนี้ เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ และนักวิชาชีพด้านละครชุมชน จะร่วมกันทำความเข้าใจ และเรียนรู้ในประเด็นการสื่อสารกับเยาวชน เพื่อปรับฐานคิดให้ตรงกัน นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะผู้ร่วมวิจัยต่างก็มีประสบการณ์ หรือพื้นฐานความรู้ความคิดที่แตกต่างกัน การปรับฐานความเข้าใจตรงนี้ จะช่วยให้การดำเนินงานขั้นต่อไปเป็นไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และบรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น ประเด็นที่ร่วมเรียนรู้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ “สภาพปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารประเด็นเยาวชนในอดีตถึงปัจจุบัน” เพื่อให้ทราบว่า การสื่อสารที่ผ่านมามีได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนอย่างไร และในอนาคตน่าจะมีการสื่อสารอย่างไร ซึ่งการเรียนรู้ในประเด็นนี้จะจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ขึ้น โดยเชิญวิทยากรจำนวน 2 ท่าน ซึ่งเป็นตัวแทนจากสื่อมวลชน และนักวิชาการด้านการสื่อสารกับสังคม

3) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนวางแผนแก้ไขปัญหา (Planning)

เมื่อผู้ร่วมวิจัยได้ปรับฐานความคิด ความเข้าใจร่วมกันแล้ว ก็จะมาร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาด้วยกัน ซึ่งสำหรับงานวิจัยนี้ก็คือ การร่วมกันกำหนดแก่นเรื่อง (Theme) วางโครงเรื่อง (Plot) และเขียนบทละครชุมชนที่จะใช้แก้ไขปัญหายาวชน กิจกรรมที่ทำในขั้นตอนนี้ คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อทำงานร่วมกัน ซึ่งจะจัดอบรมทั้งหมด 4 ครั้ง และผู้นำการฝึกอบรมคือ ผู้วิจัยและนักวิชาชีพด้านละครชุมชน

4) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ ("Action)

ในขั้นตอนนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้ร่วมวิจัยจะต้องซักซ้อมละคร ซึ่งควรจะมีการซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะจัดแสดงสดภายในมหาวิทยาลัยพายัพ 1 ครั้ง โดยมีผู้ชมเป็นนักศึกษาที่สนใจทั่วไป

5) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนสังเกตเพื่อประเมินผล (Observation)

เมื่อแสดงละครชุมชนครั้งแรกเสร็จสิ้น ก็จะร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้

6) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดนำผลการประเมินมาไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาอีกครั้งหนึ่ง (Reflection Cycle 2) ซึ่งกิจกรรมที่ทำในขั้นตอนนี้ คือ การประชุม จำนวน 2 ครั้ง

7) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดร่วมกันปรับปรุงแผนแก้ไขปัญหา (Revised-Plan) ผู้ร่วมวิจัยนำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไขบทละครเดิมให้ดีขึ้น โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 ครั้ง

8) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินปฏิบัติการตามแผนที่ปรับปรุงแล้ว(Final Action) ในขั้นตอนนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้ร่วมวิจัยจะต้องซักซ้อมละครที่ปรับปรุงใหม่ ซึ่งควรจะมีการซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะจัดแสดงสดยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย จำนวน 2-4 รอบ

9) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนประเมินผลและถอดบทเรียน (Final Observation) ทุกครั้งที่แสดงละครชุมชนเสร็จสิ้น ก็จะร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้ สุดท้ายก็จะร่วมกันถอดบทเรียน หาข้อสรุปที่จะเป็นแนวทางในการสื่อสารแก้ไขปัญหายาวชนต่อไป

(10) ผู้วิจัยวิเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงาน

3.3.2 แผนการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยทั้ง 10 ขั้นตอนนั้น ได้กำหนดแผนการดำเนินงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับ ในแต่ละขั้นตอนไว้ ดังที่แสดงในตารางที่ 3.1 นี้

ตารางที่ 3.1 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1	ประสานงาน	-รับสมัครเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ -ผู้วิจัยวางแผนงานร่วมกับนัก วิชาชีพด้านละครชุมชน	มหาวิทยาลัยพายัพ	-เยาวชนกลุ่มเรียนรู้จำนวน 15-25 คน -แผนการworkshop เยาวชนด้าน ทักษะการผลิตละครชุมชน
2	Reflection	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ทำความเข้าใจและเรียนรู้ในประเด็นการ สื่อสารกับเยาวชนเพื่อปรับฐาน คิดให้ตรงกัน	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้และนักวิชาชีพ ด้านละครชุมชนมีความเข้าใจใน ประเด็นการสื่อสารกับเยาวชนและ ได้ปรับฐานคิดให้ตรงกัน
3	Planning	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน กำหนดแก่นเรื่อง (Theme) วาง โครงเรื่อง (Plot) และเขียนบท ละครชุมชนที่จะใช้แก้ไขปัญหา เยาวชน	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	บทละครชุมชนที่จะใช้ผลิตละคร ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเยาวชน
4	1 st Action	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ชักชวนละคร ซึ่งซ้อมย่อประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จัดแสดงสดภายใน มหาวิทยาลัยพายัพ 1 ครั้ง	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	- การชักซ้อมละครชุมชน - การแสดงสด 1 ครั้งภายใน มหาวิทยาลัยพายัพ

ตารางที่ 3.1 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
5	Observation	ร่วมกันประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	ผลการประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน คือ -ประเมินผลโดยผู้ผลิต (เยาวชนกลุ่มเรียนรู้และนักวิชาชีพด้านการผลิตละครชุมชน) -ประเมินผลจากผู้ชม
6	Reflection Cycle 2	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำผลการประเมินมาไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาอีกครั้งหนึ่ง	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	มีการนำผลการประเมินมาหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขละครชุมชนให้ดีขึ้น
7	Revised Plan	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขบทละครเดิมให้ดีขึ้น	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	บทละครชุมชนเรื่องเดิม ที่ได้รับการปรับปรุงจากผลการประเมินในรอบแรก
8	Final Action	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ชักซ้อมละครซึ่งซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะแสดงสดยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย จำนวน 2-4 รอบ	ซ้อมที่คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ และแสดงสดยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย จำนวน 2-4 รอบ	- การชักซ้อมละครชุมชน - การแสดงสด 2-4 ครั้งยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย
9	Final Observation	-เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจาก	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	ผลการประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน คือ -ประเมินผลโดยผู้ผลิต (เยาวชนกลุ่มเรียนรู้และนักวิชาชีพด้านการผลิต

ตารางที่ 3.1 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
		แบบสอบถามที่ผู้ชมละคร ประเมินให้ -เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ถอดบทเรียน หาข้อสรุปที่จะเป็นแนวทางใน การสื่อสารแก้ไขปัญหาเยาวชน ต่อไป		ละครชุมชน) -ประเมินผลจากผู้ชมและผลสรุปจาก การถอดบทเรียนร่วมกัน
10	วิเคราะห์ สรุปผล	ผู้วิจัยประมวลข้อมูล วิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผล จัดทำ รายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

สำหรับระยะเวลาการปฏิบัติงานนั้น ได้กำหนดไว้ดังตารางที่ 3.2 นี้ โดยการปฏิบัติงาน
เดือนที่ 1 หมายถึงเดือนมิถุนายน 2553 และเดือนที่ 12 หมายถึงเดือนมิถุนายน 2554

ตารางที่ 3.2 แสดงระยะเวลาการปฏิบัติงานวิจัยตลอดโครงการ จำนวน 12 เดือน

ลำดับ	กิจกรรม	เดือน 1				เดือน 2				เดือน 3				เดือน 4				เดือน 5-6				เดือน 7-12	
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		
1	ประสานงาน	■	■	■	■																		
2	Reflection					■	■	■	■														
3	Planning							■	■	■	■												
4	1 st Action									■	■	■	■										
5	Observation													■	■	■	■						
6	Reflection Cycle 2															■	■						
7	Revised Plan															■	■						
8	Final Action																	■	■	■	■		
9	Final Observation																					■	
10	วิเคราะห์ สรุปผล																					■	

3.3.3 วิธีดำเนินการกิจกรรม

งานวิจัยได้ดำเนินการตาม 10 ขั้นตอนที่วางแผนไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- (1) กิจกรรม : รับสมัครเยาวชนชนกลุ่มเรียนรู้ และประสานงานกับนักวิชาชีพด้านละคร
 - (1.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินการกิจกรรม : พฤษภาคม และมิถุนายน 2553
 - (1.2) วัตถุประสงค์
 - เพื่อรับสมัครเยาวชนชนกลุ่มเรียนรู้
 - ผู้วิจัยวางแผนงานร่วมกับนักวิชาชีพด้านละครชุมชน
 - (1.3) ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม
 - ผู้วิจัยประสานงานกับนักวิชาชีพด้านละครชุมชน ได้แก่ คุณอัมรินทร์ เปล่งรัศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊ับไฟ โดยมีการปรึกษาหารือกันก่อนอย่างไม่เป็นทางการ คือ ทางโทรศัพท์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) หลายครั้งและ อีก 2 ครั้งอย่างเป็นทางการ คือการประชุมร่วมกัน
 - ผู้วิจัยประกาศภายในคณะนิเทศศาสตร์ ซึ่งใช้ 2 วิธี ได้แก่ การประกาศทางวาจาอย่างไม่เป็นทางการให้นักศึกษาไปบอกต่อกัน และการประกาศอย่างเป็นทางการด้วยป้ายประกาศเป็นลายลักษณ์อักษร ในช่วงสัปดาห์ของการลงทะเบียน เพื่อให้ นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ทราบว่า มีโครงการนี้ โดยให้นักศึกษาที่สนใจร่วมโครงการ ไปลงทะเบียนเรียนวิชา นท.491 การศึกษาเอกเทศ ซึ่งมีผู้วิจัยเป็นผู้สอนประจำวิชาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553
- (2) กิจกรรม : ไตร่ตรองและทำความเข้าใจสภาพปัญหา (Reflection)
 - (2.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินการกิจกรรม : มิถุนายน 2553
 - (2.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ทำความเข้าใจและเรียนรู้ในประเด็นการสื่อสารกับเยาวชนเพื่อปรับฐานคิดให้ตรงกัน
 - (2.3) ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 ผูกอบรมเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 1

ผูกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “สภาพปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารประเด็นการคบเพื่อนของเยาวชนในอดีตถึงปัจจุบัน” โดยมีวิทยากร คือ ผู้วิจัยเองซึ่งเป็นนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ทราบว่า การสื่อสารที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนอย่างไร และในอนาคตน่าจะมีการสื่อสารอย่างไร ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญมากของกระบวนการ PAR คือ หากไม่เข้าใจปัญหาให้ตรงกันก่อนตั้งแต่ต้น การวางแผนแก้ไขปัญหาก็อาจจะเป็นไปคนละทิศละทาง หรืออาจถูกครอบงำจากบุคคลอื่นหรือจากสื่อที่เคยประสบมา หรืออาจไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรก็เป็นได้ โดยการผูกอบรมนี้ มีขั้นตอนดังนี้

- แบ่งเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 11-12 คน
- แต่ละกลุ่มย่อยร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็น “หากจะทำละครประเด็นปัญหาการคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษา จะทำประเด็นใด เพราะอะไร” (คำตอบที่ได้จะแสดงให้เห็นว่า เยาวชนกลุ่มนี้มีความคิดเป็นอิสระ หรือถูกครอบงำจากบุคคลหรือสื่ออื่นใดหรือไม่ ซึ่งนับเป็นการ Pre-test อีกด้วย)
- วิทยากรบรรยายพร้อมยกตัวอย่างสื่อที่พูดถึงประเด็น “การคบเพื่อนของเยาวชน” แล้วให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันวิพากษ์ว่า สื่อนั้นได้นำเสนอถูกหรือผิดอย่างไร ทำไมจึงมีความเห็นเช่นนั้น (เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจข้อดีข้อเสียของการนำเสนอประเด็นการคบเพื่อนของเยาวชน ในสื่อมวลชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน)
- หลังจากอบรมเสร็จแล้ว ก็ให้แต่ละกลุ่มย่อยร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็น “หากจะทำละครประเด็นปัญหาการคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษา จะทำประเด็นใด เพราะอะไร” อีกครั้งหนึ่ง โดยให้คิดประเด็นมาจากข้อมูลในขั้นตอนที่ผ่านมา นั่นคือควรทำให้มีข้อเสียน้อยที่สุด และคงรักษาข้อดีเอาไว้ให้มากที่สุด
- วิทยากรสรุป ชี้ให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียของการสื่อสารที่ผ่านมาในอดีต และร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อละครที่จะร่วมกันผลิตขึ้นว่า น่าจะมีข้อดีมากกว่าสื่อที่ผ่านมาอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 2

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “สมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ” โดยมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เปล่งรศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อบไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะในการตั้งสมาธิ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ อันเป็นทักษะสำคัญที่จะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ละคร โดยการฝึกอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมจ้องตาสมาธิ

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกสมาธิ โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ตั้งแถวเป็นวงกลม 2 ชั้น และให้แถวนอกถักแถวในหันหน้าเข้าคู่กัน เงียบและหลับตาสักครู่หนึ่ง เมื่อวิทยากรให้สัญญาณ ก็ให้ทั้งคู่ลืมตาขึ้นและจ้องตากัน ห้ามละสายตากรูของตัวเอง และพยายามกลั้นหัวเราะ ตั้งสมาธิให้หนึ่ง หากคู่ใดหัวเราะหรือทำไม่สำเร็จก็ต้องทำใหม่ จนกว่าทั้งห้องจะจ้องกันได้และนิ่งเงียบทุกคู่ จึงจะให้หมุนไปทางขวาเพื่อเปลี่ยนคู่ สลับคู่จ้องตากันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งนิ่งเงียบกันได้ทุกคู่ทุกคน จึงเสร็จสิ้นกิจกรรม

- กิจกรรมต่อตัวกลไก

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รวมถึงการทำงานเป็นทีม ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามอีกด้วย โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย (กลุ่มละ 11-12 คน) และให้ต่อกันเป็น 1 ภาพนิ่ง ตามโจทย์ที่วิทยากรมอบหมายให้ ซึ่งโจทย์แรกคือ “ดอกไม้” โจทย์ต่อมาคือ “ช้าง” “ห้องน้ำ” และ “นรก” ตามลำดับ รวม 4 ภาพนิ่งที่ทุกกลุ่มต้องสร้างสรรค์ขึ้น

- กิจกรรมปั้นหุ่น

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รวมถึงการทำงานเป็นทีม ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามอีกเช่นกัน โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้จับคู่กัน และทุกคู่คิดอาชีพไว้ 1 อาชีพ แล้วออกมาแสดงโดยให้คนหนึ่งเป็นนักปั้น อีกคนยืนเป็นหุ่นที่ถูกปั้น แต่ละคู่ต้องปั้นเพื่อนให้ทำท่าทางตามอาชีพที่คิดไว้ หากเพื่อนที่เป็นคนดูทอยดู แสดงว่าปั้นได้ดี หากยังทอยไม่ถูกก็ต้องปั้นต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีคนทอยดู

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกลบรณเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 3

ฝึกลบรณเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การผูกเรื่องสด” โดยมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณ อัมรินทร์ เปล่งรศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อบไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะในการแต่งเรื่องหรือสร้างเรื่อง อันเป็นทักษะสำคัญที่จะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ละครต่อไป โดยการฝึกลบรณมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมเล่าเรื่องสด

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกทักษะในการผูกเรื่องสด หรือการสร้างสรรค์เรื่องในระยะเวลาอันสั้น โดยวิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นั่งเป็นวงกลม แล้วช่วยกันเล่าเรื่องด้วยกันคนละ 2-3 ประโยค เวียนไปจนครบทุกคน ซึ่งเรื่องที่เล่านั้น จะต้องเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกัน

- กิจกรรมค้นสด

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกทักษะในการผูกเรื่องสด หรือการสร้างสรรค์เรื่องในระยะเวลาอันสั้น รวมถึงเยาวชนกลุ่มเรียนรู้จะได้เรียนรู้เรื่องตำแหน่งการแสดงบนเวที หรือ Blocking และพื้นฐานทางการแสดงออก หรือ Acting เบื้องต้นอีกด้วย โดยกิจกรรมนี้ วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันสมมติว่าบนเวทีนั้นคือสถานที่ใด ในเวลาใด จากนั้น วิทยากรจะเดินไปสะกิดบ่าทีละคน ให้คนที่ถูกสะกิดนั้น ออกไปแสดงละครบนเวทีตามสถานที่และเวลาที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ตอนต้น เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ต้องกำหนดเองว่าตนเองจะแสดงเป็นอะไรและแสดงอย่างไร ในเหตุการณ์นั้น แสดงร่วมกันเรื่องละ 7-8 คน รวม 5 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกลบรณเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 4

ฝึกลบรณเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การแสดงละครรูปแบบต่าง ๆ” โดยมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เปล่งรศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อบไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจรูปแบบต่าง ๆ ของละคร อันจะได้นำไปใช้ในการสร้างสรรค์รูปแบบละครที่จะผลิตขึ้นได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องที่กำหนดไว้ โดยการฝึกลบรณมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมละครใบ้

กิจกรรมนี้เน้นให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจ “ละครใบ้” มากขึ้น รวมถึง ความสำคัญของการสื่อสารด้วยสีหน้า ท่าทาง และไม่ใช่เสียง โดยวิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นั่งเป็นวงกลม และให้สมมติว่าทุกคนมีวัตถุลงหนวางอยู่ตรงหน้า แล้วให้สื่อสารด้วยท่าทางทีละคน ให้เพื่อนในวงทายให้ถูกว่าวัตถุลงหนที่อยู่ที่ตรงหน้านั้นคืออะไร ห้ามใช้เสียง และให้ทำงานกว่าเพื่อนจะทายถูก ทำทีละคนจนครบรอบวง เมื่อครบรอบวงแล้ว วิทยากรให้เวลา 3 นาทีให้ทุกคนคิดเรื่องต่อจากเรื่องเดิมอีกเล็กน้อย โดยให้แสดงเป็นละครใบ้อีกเช่นเดิม แสดงทีละคนให้เพื่อนเข้าใจ จนครบทุกคนจึงเสร็จสิ้นกิจกรรมนี้

หลังจากนั้นทำกิจกรรมละครใบ้อีกหนึ่งกิจกรรม โดยให้ทำเป็นกลุ่ม ให้จับกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน แสดงละครใบ้ให้เพื่อนดู ซึ่งจะต้องแสดงให้ดี ให้เพื่อนทายได้ถูกต้องด้วย

- การบรรยายสรุป

วิทยากรบรรยายสรุปประเด็นจากกิจกรรมที่ได้ทำไป นับตั้งแต่ ความสำคัญของการสื่อสารด้วยท่าทาง สีหน้า แววตา และเสียงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เสียงพูด เช่น เสียงร้อง เสียงอุทาน เสียงประกอบ เสียงดนตรี รวมถึงหลักการทำงานเป็นทีม ความหมายของละคร และละครประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ละครใบ้ และละครไม่ใบ้ ซึ่งสามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบละครพื้นบ้าน ละครร่วมสมัย และละครสมัยใหม่ โดยทุกรูปแบบสามารถนำเสนอได้หลายแนว ได้แก่ โศกนาฏกรรม ตลกขบขัน โรแมนติก (Romance) เมโลดราม่า (Melodrama) เป็นต้น

(3) กิจกรรม : วางแผนแก้ไขปัญหา (Planning)

(3.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กรกฎาคม 2553

(3.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันกำหนดแก่นเรื่อง (Theme) วางโครงเรื่อง (Plot) และเขียนบทละครชุมชนที่จะใช้แก้ไขปัญหายาเสพติด

(3.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม : มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการทั้งหมด 4 ครั้ง โดยทุกครั้งนั้นมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เป็ล่งรัมย์ ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชน กิ่งไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ และมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 1

ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การกำหนดแก่นเรื่อง (Theme)” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันกำหนดแก่นเรื่องที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ละคร โดยการฝึกรวมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- แก่นเรื่องสุภานิต

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จับฉลากสุภานิตกลุ่มละ 1 สุภานิต ไม่ซ้ำกัน และให้เก็บเป็นความลับ อย่าให้กลุ่มอื่นรู้ แล้วแยกย้ายกันไปคิดละครสั้น ไม่เกิน 5 นาที เรื่องจะต้องเป็นไปตามสุภานิตที่จับฉลากได้ กลุ่มที่แสดงได้ดี คือกลุ่มที่แสดงแล้ว เพื่อนสนุกและหายถูกต้อง

เมื่อแสดงครบทุกกลุ่มแล้ว วิทยากรได้สรุปให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจถึง “แก่นเรื่อง” หรือ Theme ว่าหมายถึงประเด็นหลัก หรือเนื้อหาสำคัญที่เราต้องการนำมาสื่อสารไปยังผู้ชม ซึ่งสุภานิตที่จับฉลากไปนั้นเปรียบเสมือนแก่นเรื่องนั่นเอง

- แสวงหาและเชื่อมโยงข้อมูล

ในกิจกรรมนี้ วิทยากรได้มอบหมายให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ “การคบเพื่อน” จากแหล่งข้อมูลทั้ง 2 แห่ง คือ (1) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เยาวชนระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในประเด็นการคบเพื่อน และ (2) ข้อมูลประเด็นการคบเพื่อน ที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ต้องไปทบทวนจากประสบการณ์ หรือค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อเข้าใจข้อมูลทั้งหมดแล้ว ให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์การคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน ว่ามีปัญหาหรือมีข้อดีข้อเสียอย่างไร แล้วในการฝึกรวมครั้งต่อไป จะนำข้อมูลมาสังเคราะห์ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 2

ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การกำหนดแก่นเรื่อง (Theme) ครั้งที่ 2” เนื่องจากในการฝึกรวมครั้งแรกนั้น ยังไม่สามารถสรุปแก่นเรื่องที่ลงตัวได้ โดยการฝึกรวมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังนี้

- *วิทยาการบรรยาย*

กิจกรรมนี้วิทยาการใช้วิธีบรรยาย เพื่อเป็นการสรุปเนื้อหาที่เรียนรู้ร่วมกันมาทั้งหมด ได้แก่

- ก. ความหมายของละคร ที่นักวิชาชีพหรือนักวิชาการแต่ละแห่งต่างก็นิยามแตกต่างกันไปตามการใช้งานและประสบการณ์ของแต่ละคน
- ข. องค์ประกอบของละคร ได้แก่ นักแสดง เรื่องราว และ ผู้ชม
- ค. ประโยชน์ของละคร ได้แก่ สามารถให้ข้อมูลได้พร้อม ๆ กับความบันเทิง สามารถชักจูงใจผู้ชมได้อย่างแนบเนียน สามารถใช้รับส่งหรือถ่ายทอดวัฒนธรรม รวมถึงอุดมการณ์และปลูกจิตสำนึกได้ทั้งนักแสดงและผู้ชม สามารถสร้างให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมได้เนื่องจากการสื่อสารแนวราบที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้ดี และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือพัฒนานักแสดง ทีมงาน และผู้ชมละครไปพร้อม ๆ กันได้
- ง. จุดมุ่งหมายของละคร มี 3 ระดับ ได้แก่ อารมณ์ สมอง และจิตใจ

- *ทบทวนความสำคัญของประเด็น*

เมื่อได้ทบทวนความรู้ที่เรียนรู้มาทั้งหมดเพื่อให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของละครแล้ว วิทยาการได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นว่า “ทำไมจึงเลือกหันเรื่องการคบเพื่อน” เพื่อจะได้ทบทวนร่วมกัน และย้ำความมั่นใจอีกครั้งว่าประเด็นนี้สำคัญอย่างไรในสถานการณ์ปัจจุบัน

- *ระดมสมอง และกำหนดแก่นเรื่อง*

กิจกรรมนี้วิทยาการได้ให้เยาวชนร่วมกันระดมสมองจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่ให้ไปศึกษาเป็นการบ้าน ในประเด็น “ปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับการคบเพื่อน คือปัญหาอะไรบ้าง” เมื่อเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ระดมสมองร่วมกันแล้ว จะนำประเด็นที่ได้มาคิดสรรเพื่อใช้เป็นแก่นเรื่องในละครต่อไป

เมื่อได้แก่นเรื่องแล้ว วิทยาการได้สอนให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แตกประเด็นของแก่นเรื่องนั้น ออกเป็นภาพของ “ต้นไม้ปัญหา” ได้แก่ ภาพต้นไม้ที่เห็นตั้งแต่ราก ลำต้น และกิ่งก้านใบ โดยส่วนของรากนั้นเปรียบเสมือนสาเหตุของปัญหาที่นำมาเป็นแก่นเรื่อง งอกออกมาเป็นลำต้น กิ่งก้านใบ ซึ่งเปรียบเสมือนผลกระทบที่เกิดจากปัญหานั้น ๆ เมื่อทำต้นไม้ปัญหาเสร็จแล้ว ก็ให้ร่วมกันทำ “ต้นไม้

วัตถุประสงค์” อันหมายถึงต้นไม้ที่มีรากเป็นเหมือนวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และลำต้น กิ่งก้านใบ ก็เป็นเหมือนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาไปแล้ว

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 3

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การวางโครงเรื่อง (Plot)” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกัน กำหนดโครงเรื่องที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ละคร รวมทั้งร่วมกันกำหนดสถานที่ที่จะจัดแสดง เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุดด้วย โดยการฝึกอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- ภาพประเพณี

กิจกรรมนี้ วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มให้คิดถึงประเพณีไทยไว้กลุ่มละ 1 อย่าง โดยเก็บเป็นความลับไม่ให้กลุ่มอื่นรู้ และให้นำมาบอกวิทยากรเพื่อแต่ละกลุ่มจะได้ไม่ซ้ำกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มแสดงเป็นภาพนิ่ง 1 ภาพให้ตรงกับประเพณีนั้น ๆ แสดงทีละกลุ่ม เช่น ประเพณีสงกรานต์ อาจแสดงภาพผู้คนกำลังสาดน้ำกันอย่างมีความสุข เป็นต้น เมื่อแสดงภาพที่ 1 เสร็จแล้วก็ให้แสดงภาพนิ่งภาพที่ 2 กลุ่มละ 1 ภาพเช่นเดิม โดยภาพที่ 2 นี้จะต้องแสดงต่อเนื่องจากภาพแรก และให้เพิ่มเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในภาพนั้น เช่น ในงานสงกรานต์นั้น มีชายคนหนึ่งกำลังลวนลามหญิงสาวคนหนึ่งด้วยการทาแป้งที่เกิน จากนั้นให้แสดงภาพนิ่งที่ 3 โดยให้เป็นภาพจบของเรื่อง ว่าเรื่องนั้นจะจบลงอย่างไร เช่น ในงานสงกรานต์นั้น มีเพื่อนผู้หญิงของชายหนุ่มคนนั้นรีบวิ่งเข้ามาขอโทษและบังคับให้เพื่อนหนุ่มของตนขอโทษหญิงสาวคนนั้นด้วย เป็นต้น

เมื่อแสดงครบสามภาพแล้ว วิทยากรได้บรรยายสรุปให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจ “โครงเรื่อง” ว่ามีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ “จุดเริ่มต้น” ก็คือเหตุการณ์ปกติ “จุดขัดแย้ง” ก็คือเหตุการณ์ไม่ปกติ และ “จุดคลี่คลาย” ก็คือจุดจบของเรื่องนั่นเอง

- กำหนดโครงเรื่อง

เมื่อเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ ได้เข้าใจ โครงเรื่องแล้ว วิทยากร ได้ให้แต่ละกลุ่มวาง โครงเรื่องของตนเอง แล้วนำเสนอหน้าชั้น โดยให้วิทยากรและเพื่อนกลุ่มอื่นร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ด้วย เพื่อจะได้พัฒนาให้สมบูรณ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 4

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การเขียนบทแบบมีส่วนร่วม” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันเขียนบทละคร โดยใช้วิธีการเขียนบทแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางหรือหลักการของละครชุมชน ซึ่งการเขียนบทแบบมีส่วนร่วมหมายถึง การซ้อมครั้งแรกหลังจากทำโครงเรื่องเสร็จ และไม่มีบทเขียนไว้ก่อนเป็นลายลักษณ์อักษรเลย การซ้อมโดยไม่มีบทเช่นนั้น นับเป็นวิธีการเขียนบทวิธีหนึ่งที่จะทำให้ได้บทละครที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของทุกคนอย่างแท้จริง หลังจากซ้อมครั้งแรกเสร็จ ก็จะให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ นำคำพูดที่ซ้อมนั้น ไปซ้อมเองอีก 2-3 ครั้งแล้วค่อยเขียนบทขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร

(4) กิจกรรม : ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ (1" Action)

- (4.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : สิงหาคม และกันยายน 2553
- (4.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ ซักซ้อมละคร ซึ่งซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะจัดแสดงสดภายในมหาวิทยาลัยพายัพ 1 ครั้ง
- (4.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านทักษะการแสดงละครทั้งหมด 4 ครั้ง และมีการซักซ้อมการแสดง ซึ่งเป็นการซ้อมย่อย 5 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1 ครั้ง โดยทุกครั้งนั้นมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เป็ล่งรัมย์ ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊ับไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ หลังจากซ้อมใหญ่แล้วก็มี การจัดแสดงรอบแรก ในมหาวิทยาลัยพายัพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Isi Action ครั้งที่ 1

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การเคลื่อนไหวร่างกาย” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะด้านการเคลื่อนไหวร่างกายสำหรับงานละคร โดยการฝึกอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมกระดาษชีวิต

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ตั้งชื่อกลุ่ม และสร้างสรรค์ท่าประจำกลุ่ม จากนั้นให้นั่งล้อมวงร่วมกัน (เป็นวงใหญ่วงเดียว) วิทยากรแจกกระดาษขาวให้คนละหนึ่งแผ่น แล้วให้ทุกคนพับ ฉีก หรือสร้างสรรค์ด้วยวิธีใดก็ได้ (ห้ามใช้เครื่องเขียนใด ๆ ช่วย) ทำให้กระดาษแผ่นนั้นสามารถถ่ายทอดชีวิตของตัวเองให้ได้มากที่สุด ให้เวลาสร้างสรรค์ 2 นาที เมื่อทำเสร็จแล้ววิทยากรเพิ่มโจทย์ให้ดังนี้ “ให้นำกระดาษชีวิตไปซ่อนไว้ที่ใดก็ได้ในมหาวิทยาลัยนี้ โดยจะนับ 1 ถึง 20 ต้องซ่อนให้เสร็จ แล้ววิ่งกลับมา ขอให้ทุกคนพยายามเลือกซ่อนในสถานที่ที่เพื่อนจะหาไม่เจอ”

เมื่อซ่อนกระดาษชีวิตเสร็จแล้ว เยาวชนกลุ่มเรียนรู้กลับมายืนเป็นวงกลมตามกลุ่มย่อยที่แบ่งไว้ (เป็น 3 วงเล็ก) จับมือกันเป็นวงกลม ห้ามให้มีมือหลุดจากกัน แล้วพากันไปตามเก็บกระดาษชีวิตของทุกคนในกลุ่ม โดยห้ามสื่อสารกันด้วยวาจาเด็ดขาด เมื่อครบแล้วให้กลับมา นั่งเป็นวงกลมตามเดิม

จากนั้นให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แต่ละคน เล่าถึงกระดาษชีวิตของตัวเองให้เพื่อนในกลุ่มฟัง แล้วให้ทุกกลุ่มสรุปชีวิตของสมาชิกกลุ่มให้เป็น 1 เรื่อง แล้วนำมาเล่ารวมกันในรูปแบบอะไรก็ได้ เช่น ละคร เพลง กวี ฯลฯ โดยให้นำกระดาษชีวิตของ ทุกคนในกลุ่มมาประกอบการเล่าด้วย

สุดท้ายวิทยากรสรุปกิจกรรมนี้ว่า ทำให้ได้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม ความสำคัญของการสื่อสารด้วยวาจา และท่าทาง การสร้างความเข้าใจตัวตนของตัวเอง และของเพื่อนร่วมทีมและถ่ายทอดไปให้ผู้อื่นได้เข้าใจ

- กิจกรรม การสื่อสารด้วยการเดิน

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ทุกคนเดินอย่างอิสระไปทั่วห้อง โดยห้ามพูดกัน และระวังอย่าให้ตัวแตะกัน เมื่อเดินได้สักพัก วิทยากรก็ให้ทำตามโจทย์ที่ละข้อ ดังนี้ (1) ให้เดินเร็วขึ้น (2) ให้หยุดเดิน (3) ให้เดินช้า ๆ (4) เดินให้ช้าที่สุด (5) เดินโดยก้าวเท้ายาว ๆ (6) ให้เดินโดยขยี้เท้าให้ถี่ ๆ สลับไปสลับมาในโจทย์ 6 ข้อนี้ จนกระทั่งเกิดความพร้อมเพรียง จึงเสร็จสิ้น

กิจกรรมนี้ ต่อด้วยกิจกรรมการเดินทางกิจกรรมต่อไป คือ ให้ทุกคนเดินอย่างผ่อนคลาย วิทยากรจะไม่สั่ง ใจหยัด ใจ ใจ แล้ว แต่ให้ค่อยสังเกตเพื่อนที่เดินอยู่ด้วยกัน หากมีคนใดคนหนึ่งหยุดเดิน คนข้างเคียงต้อง หยุดเดินด้วย (สุดท้ายก็จะหยุดเดินทุกคน) และหากมีใครคนใดคนหนึ่งเริ่มเดิน คนข้างเคียงก็ต้องเดิน ตามด้วย (สุดท้ายก็เดินด้วยกันทุกคนเหมือนเดิม) ในห้องจะมีแต่ความเงียบ และหากเกิดความพร้อม เปรียงแล้วก็เสร็จสิ้นกิจกรรม

สุดท้าย วิทยากรก็สรุปว่าการเดินสามารถใช้สื่อสารในละครได้ดีอย่างชัดเจน ได้แก่ การเดินเร็ว จะสื่อถึงความสับสนวุ่นวาย เร่งรีบ การเดินช้า หมายถึงความขี้ดขี้เอื่อย ยาวนาน การรอกอหย การหยุด กะทันหัน ก็เพื่อจะสื่อถึงความแปลก ความประหลาดน่าสงสัยกำลังเกิดขึ้น

- กิจกรรมการบริหารร่างกายสำหรับงานละคร

กิจกรรมนี้ วิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ออกกำลังกายร่วมกัน โดยเน้นเฉพาะทำออก กำลังกายสำหรับงานละครที่จะช่วยให้การเพิ่มความแข็งแรงและความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ โดยการหายใจเข้า-ออกให้สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งมีท่าทางดังนี้

- ก. หมุนคอ: หายใจเข้า-หมุนคอไปทางขวาครึ่งวงกลม หายใจออก-หมุนคอให้ครบรอบ
- ข. ยักไหล่: หายใจเข้า-ยักไหล่ให้ชิดหูให้มากที่สุด หายใจออก-คลายไหล่ลง
- ค. กดไหล่ : หายใจเข้า-กดไหล่ลงให้ต่ำที่สุด หายใจออก-คลายไหล่กลับที่เดิม
- ง. หักไหล่ : หายใจเข้า-ดันไหล่ไปด้านหลังให้มากที่สุด หายใจออก-คลายไหล่กลับที่เดิม
- จ. หมุนไหล่ : หายใจเข้า-หมุนหัวไหล่ไปข้างหน้าครึ่งวง หายใจออก-หมุนหัวไหล่ต่อไปให้ ครบรอบวง หายใจเข้า-หมุนหัวไหล่ไปข้างหลังครึ่งวง หายใจออก-หมุนหัวไหล่ต่อไปให้ ครบรอบวง
- ฉ. แกว่งแขน : ยืนตรง ยกแขนขนานกับพื้น แกว่งแขนเป็นวงกลมเล็ก ๆ แล้วค่อย ๆ แกว่งให้ เป็นวงใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ จนใหญ่ที่สุด แล้วแกว่งให้เล็กลงเรื่อย ๆ จนเล็กที่สุด หยุด แล้วนับ 1 ถึง 10 โดยค่อย ๆ ลดแขนลงทีละน้อย จนแขนแนบลำตัว
- ช. บิดเอวคู่ : จับคู่ ยืนหันหน้าเข้าหากัน จับไหล่ของเพื่อน แล้วบิดเอวไปทางซ้าย หันกลับมา ยืนตรง แล้วบิดเอวไปทางขวา รวมเป็น 3 จังหวะ

- ซ. บิดเอวเดี่ยว: ยืนตรง จับไหล่ตัวเอง บิดเอว 3 จังหวะ เหมือนท่าบิดเอวคู่
- ณ. แกว่งเอว: แกว่งเอวไปด้านหน้า 3 ครั้ง ด้านซ้าย 3 ครั้ง ด้านหลัง 3 ครั้ง และด้านขวา 3 ครั้ง
- ญ. หมุนเข่า: หมุนเข่าไปทางซ้าย 3 รอบ ขวา 3 รอบ แล้วหมุนเป็นเลข 8 อีก 3 รอบ
- ฎ. ผีกสมดุจ: ยกเท้าขวาขึ้น โดยงอเข่าเป็นมุมฉาก ทรงตัวให้นิ่ง แล้วหมุนข้อเท้าขวา 3 รอบ ซ้ายขวา แล้วงอข้อเท้าขึ้นลง ทีละ 3 ครั้ง
- ฏ. นวดฝ่าเท้า : นั่งไขว่ห้าง แล้วนวดฝ่าเท้าทีละข้าง
- จ. ผีกหายใจ: นอนราบ หลังคา หายใจเข้าให้ท้องป่อง หายใจออกให้ท้องยุบ หายใจให้ยาว และถี่อย่างช้า ๆ

- กิจกรรมสร้างสรรค์ทำบริหารร่างกาย

วิทยากรให้เยาวชนชนกลุ่มเรียนรู้ยืนเป็นวงกลม ให้นำทำบริหารร่างกายที่ฝึกไปมาสร้างสรรค์ให้เป็นท่าทางต่อเนื่อง รวมกันหลาย ๆ ท่าออกมาเป็นการเคลื่อนไหวที่กลมกลืนต่อเนื่อง และสวยงาม ทำทีละคน โดยเมื่อแต่ละคนทำ 1 ครั้งแล้ว คนในวงคนอื่น ๆ ก็ทำตามทำนั้นด้วย ทำจนครบรอบวง

จากนั้น วิทยากรแบ่งเยาวชนชนกลุ่มเรียนรู้ออกเป็นกลุ่มละ 5 คน โดยให้สร้างสรรค์ทำบริหารกลุ่มละ 1 เรื่องเช่นเดิม ซึ่งครั้งนี้ให้เพิ่มการแสดงอารมณ์เข้าไปด้วย เช่น เมื่อสร้างสรรค์ทำได้แล้ว ก็ให้แสดงอารมณ์ด้วยว่าจะแสดงท่าทางเหล่านั้นด้วยอารมณ์โกรธ หรือ เศร้า หรือ เหงา ฯลฯ

สุดท้ายวิทยากรสรุปกิจกรรมว่า การเคลื่อนไหวร่างกายสามารถถ่ายทอดความรู้สึก และอารมณ์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องพูด สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการสร้างสรรค์ละครได้

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 1st Action ครั้งที่ 2

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การฝึกสมาธิสำหรับงานละคร” เพื่อให้เยาวชนชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะด้านการฝึกสมาธิสำหรับงานละคร โดยการฝึกอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมห้องตาสมาธิ

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกสมาธิ โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ตั้งแถวเป็นวงกลม 2 ชั้น และให้แถว นอกกับแถวในหันหน้าเข้าคู่กัน เงียบและหลับตาสักครู่หนึ่ง เมื่อวิทยากรให้สัญญาณ ก็ให้ทั้งคู่ลืมตาขึ้น และจ้องตากัน ห้ามละสายตาคู่ของตัวเอง และพยายามกลั้นหัวเราะ ตั้งสมาธิให้นิ่ง หากคู่ใดหัวเราะ หรือทำไม่สำเร็จก็ต้องทำใหม่ จนกว่าทั้งห้องจะจ้องกันได้และนิ่งเงียบทุกคู่ จึงจะให้หมุนไปทางขวา เพื่อเปลี่ยนคู่ สลับคู่จ้องตากันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งนิ่งเงียบกันได้ทุกคู่ทุกคน จึงเสร็จสิ้นกิจกรรม

- กิจกรรมแมวขี้ขี้ม

กิจกรรมนี้ วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้หนึ่งเป็นวงกลม แล้ววิทยากรจะสมมติให้ใครคนใดคนหนึ่งเป็น “แมวขี้ขี้ม” ให้คลานหรือเดินไปหาใครก็ได้ ทำท่าทางได้ทุกอย่าง แต่ห้ามแตะเนื้อต้องตัว และห้ามพูด ทำท่าทางอย่างไรก็ได้ให้คน ๆ นั้นขี้มออกมาให้ได้ แล้วให้คน ๆ นั้นเป็น “แมวขี้ขี้ม” แทน

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 1st Action ครั้งที่ 3

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การฝึกออกเสียงสำหรับงานละคร” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มี ทักษะด้านการออกเสียงสำหรับงานละคร โดยการฝึกอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมการฝึกหายใจเข้าออก

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ขึ้นเป็นวงกลม ยืนตรง หลับตา ฝึกหายใจเข้าท้องป่อง เก็บลมเข้าไปในท้อง หายใจออกท้องยุบ ซ้ำ ๆ ทำสมาธิให้อยู่ที่ลมหายใจเข้ากับออก เมื่อทำสมาธิได้แล้ว ให้หายใจออกทางปาก เชีดหน้า พร้อมกับเปล่งเสียง “อ่า...” ยาว ๆ จนลมในท้องหมด ทุกคนทำพร้อมกัน จากนั้นทำทีละคน โดยหากวิทยากรเดินไปแตะไหล่ใคร ให้คนนั้นเปล่งเสียงให้เต็มที่ ทำหลาย ๆ รอบจนสามารถทำได้ถูกต้องทุกคน

- กิจกรรมการฝึกเปล่งเสียงไล่ระดับ

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้จับคู่กัน ยืนตรงหันหน้าเข้าหากัน สลับกันเปล่งเสียง 1 ถึง 10 โดยให้เสียงดังขึ้นเรื่อย ๆ คือ เสียง 1 เบาที่สุด เสียง 10 ดังที่สุด เมื่อทำได้แล้ว ก็ให้เปลี่ยนจากเปล่งเสียง เลข 1 ถึง 10 เป็นคำว่า “ไม่” และเพิ่มการแสดง (Acting) ด้วยการผลักไหล่เพื่อนด้วย เสียงกับท่าทาง

ต้องสอดคล้องกัน เพื่อการแสดงอารมณ์จะเป็นไปอย่างเต็มที่ จากนั้นเปลี่ยนจากคำว่า “ไม่” เป็นคำว่า “ฉันรักเธอ” และอีกคนที่พูดว่า “ฉันเกลียดเธอ” โดยแสดงอารมณ์ด้วยเช่นกัน สุดท้าย วิทยากรให้แต่ละคู่คิดเรื่องสั้น ๆ โดยในเรื่องต้องแสดงด้วยการยื่นหน้าเข้าหากัน สลับกันพูดว่าอะไรก็ได้ พร้อมกับแสดงท่าทางให้สอดคล้องกับคำพูด และไล่ระดับเสียงให้ดังขึ้นเรื่อย ๆ เช่น พูดคำว่า “ฉันจะไป” อีกคนที่ตอบว่า “ฉันไม่อยากไป” เสียงดังขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงที่สุดทั้งสองคน ออกมาแสดงหน้าชั้นที่ละคู่ จนครบทุกคู่

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 1st Action ครั้งที่ 4

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การฝึกบุคลิกภาพท่าทาง” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะด้านการแสดงออกทางบุคลิกภาพของตัวละครลักษณะต่าง ๆ โดยการฝึกอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมละครสัตว์

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้หนึ่งเป็นวงกลม ยกมือไหล่หลัง แล้วรับกระดาษข้อความที่เขียนเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ แล้วให้ไปนั่งจับกลุ่มย่อยกันตามสัตว์ที่ได้รับในกระดาษข้อความ โดยสัตว์มี 4 ชนิด ได้แก่ เป็ด ลิง สุนัข และกบ เยาวชนจึงถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 4 กลุ่มตามชนิดสัตว์ แล้ววิทยากรให้แต่ละกลุ่มคิดละครสั้น ๆ แสดงเรื่องอะไรก็ได้ โดยไม่ให้ใช้ภาษาคน แต่แสดงด้วยภาษาและท่าทางของสัตว์ที่กลุ่มของตนจับฉลากได้ เมื่อแสดงเสร็จแล้ว วิทยากรสรุปให้เห็นถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์และการสื่อสารด้วยท่าทาง รวมถึงการสื่อสารด้วยเสียงที่ไม่ใช่เสียงคน

- กิจกรรมทำท่าตามเรื่องเล่า

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้กระจายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ในห้องตามสะดวก กลับตา ฟังเรื่องที่วิทยากรเล่า และให้ทำท่าทางตามเรื่องที่ได้ฟังด้วย เรื่องที่วิทยากรเล่าได้แก่

“เรากำลังนอนอยู่บนพื้นที่อ่อนนุ่ม ในห้องแอร์เย็นสบาย ร่างกายของเรากลมเหมือนไข่ใบหนึ่ง และกำลังหดเป็นเมล็ดกลม ๆ เมล็ดหนึ่ง แล้วมีบางสิ่งบางอย่างงอกออกมาจากร่างกาย กลายเป็นครีป เรากำลังกลายเป็นสิ่งมีชีวิตในน้ำ เริ่มเป็นลูกปลาตัวเล็ก ๆ กำลังว่ายน้ำ หายอาหารบางอย่างกินได้ บางอย่างกินไม่ได้ น้ำเริ่มเน่า เราเริ่มอึดอัด หายใจไม่ออก ตกลงไปในก้นแม่น้ำ..ตาย กลายเป็นเมล็ด

กลม ๆ มีเปลือกหุ้ม เราพยายามกระแทะเปลือกออกมา เราเริ่มมีปีกเล็ก ๆ ออกมาจากไข่ ปีกเราสวยงามมาก เรายืนขึ้น เราขยับปีก เดินไปทางกิ่งไม้ เราขยับปีกแรงขึ้น แล้วกระโดดออกจากกิ่งไม้ โอ้โห..เรabinได้ด้วย โลกนี้ช่างสวยงาม เราเริ่มหิว จึงบินไปเกาะดอกไม้ดอกหนึ่ง กินน้ำหวาน แล้วเกาะดอกไม้อื่น อื่น ในทุ่งดอกไม้ กินไปเรื่อย ๆ แล้วก็เริ่มรู้สึกหิว อ้าว..ทำไมกลิ่นแปลก ๆ เรากินสารเคมีที่เกษตรกรปลูกนี่นา กินเยอะด้วย เราเริ่มหายใจไม่ออก ร่างลงบนพื้น และกำลังจะตาย... จากนั้น เราก็กลับไปอยู่ในห้องแม่ ค่อย ๆ โผล่หัวออกมาเห็นโลก หมอ พยาบาลตีกัน คุณน้ำออกจากปาก มีคนมาอุ้ม ให้ดื่มนม เราอายุ 6 เดือน ชอบคลาน...เราเริ่มหัดเดิน เตะตะเตาะ พอล้มก็มีแม่มาปลอบใจ เราอายุ 3 ขวบ ชอบเล่นมาก ๆ อายุ 7 ขวบ ไปโรงเรียน เรียนหนังสือ ป.6 ม.3 ... ม.6 ... มหาวิทยาลัย.... เราอายุ 30 กำลังมองหาคู่ครอง อายุ 50 มีบ้าน อาชีพ การเงินที่มั่นคง มีลูกหลาน อายุ 60 ลูกหลานเต็มบ้าน อายุ 80 เริ่มแก่ชรา และก็ตาย..ร่างกายสูญสลาย ล่องลอยไปตามอากาศ "ไม่รู้จะลอยไปไหน..."

สุดท้ายวิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ล้มตาขึ้น แล้วร่วมกันสรุปว่า เราได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมนี้ ซึ่งวิทยากรได้อธิบายเพิ่มว่าคนแต่ละวัยมีบุคลิกภาพและท่าทางแตกต่างกัน

- กิจกรรมรถตกเหว

วิทยากรเล่าเหตุการณ์สมมติ ดังนี้ "สมมติว่าเราเป็นวัยรุ่นคนหนึ่ง ได้ไปเที่ยวกับครอบครัว ขึ้นรถไปด้วยกัน ตั้งใจจะไปชมความงามของภูเขาในหน้าหนาว อากาศเย็นสบาย มีน้ำตก ดอกไม้ ทะเลหมอก สวยมาก เราอยากให้ครอบครัวของเราได้เห็น ก็ขับรถไปเรื่อย ๆ แต่อยู่ดี ๆ ฝนก็ตก ถนนลื่น คดเคี้ยว และแล้ว รถเราก็เจอกับคันไม้ล้มกะทันหัน คนขับรถของเราหักหลบ ตกหน้าผา รถหมุนรุนแรงหลายคนกรีดร้อง แล้วรถก็แน่นิ่งอยู่ก้นเหว หลายคนบาดเจ็บ บางคนเสียชีวิต ยกเว้นตัวเรา"

จากนั้น วิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แสดงเป็นวัยรุ่นในเรื่อง โดยให้แสดงทีละคน ในสถานการณ์ที่ต่อเนื่องจากเรื่องที่เล่า เมื่อครบทุกคนแล้ว วิทยากรได้สรุปกิจกรรมว่า กิจกรรมนี้ต้องการเน้นให้ฝึกความคิดสร้างสรรค์ การใช้เสียงจินตนาการ อารมณ์ สมาธิ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

ขั้นตอนที่ 5 การซ้อมย่อย

การซ้อมย่อยทั้ง 5 ครั้ง เป็นไปดังนี้ ซ้อมครั้งละ 1 กลุ่ม มี 4 กลุ่ม ซ้อม 4 ครั้ง และซ้อมรวมกันอีก 1 ครั้ง โดยการซ้อมทุกครั้งเยาวชนกลุ่มเรียนรู้จะต้องบริหารร่างกายสำหรับงานละคร และฝึกทักษะการเปล่งเสียง และทำสมาธิก่อนซ้อม

ขั้นตอนที่ 6 การซ้อมใหญ่

การซ้อมใหญ่นั้น ได้ซ้อมเหมือนจริงทั้งหมด ทั้งฉาก เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบฉาก และพิธีกร โดยได้จัดซ้อมใหญ่ก่อนวันแสดงรอบแรกหนึ่งวัน และก่อนซ้อม เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้บริหารร่างกายสำหรับงานละคร และฝึกทักษะการเปล่งเสียง และทำสมาธิก่อนซ้อม

ขั้นตอนที่ 7 จัดแสดงรอบแรก

การแสดงรอบแรกนี้จัดแสดงในมหาวิทยาลัยพายัพ ได้จัดแสดงที่ห้องสัมมนา อาคารประกาศณคณะนิเทศศาสตร์ ในวันพุธที่ 15 กันยายน 2553

(5) กิจกรรม : สังเกตเพื่อประเมินผล (Observation)

- (5.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กันยายน 2553
- (5.2) วัตถุประสงค์ : ร่วมกันประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้
- (5.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
 - การสังเกตการณ์จากผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด
 - การประเมินผลจากผู้ชมนั้น ได้ใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม²

(6) กิจกรรม : ไตร่ตรองอีกครั้ง (Reflection Cycle 2)

- (6.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กันยายน 2553

² คู่มืออย่างแบบสอบถามได้ในภาคผนวก ข. "เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล"

(9) กิจกรรม : ประเมินผลและถอดบทเรียน (Final Observation)

(9.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : ตุลาคม 2553

(9.2) วัตถุประสงค์

- เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้
- เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ถอดบทเรียน หาข้อสรุปที่จะเป็นแนวทางในการสื่อสารแก้ไขปัญหาเยาวชนต่อไป

(9.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- ประเมินผลจากผู้ชมด้วยแบบสอบถาม
- จัดประชุมเพื่อประเมินผลและถอดบทเรียนร่วมกัน

(10) กิจกรรม : สรุปผลการดำเนินงาน

(10.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : พฤศจิกายน 2553 – มีนาคม 2554

(10.2) วัตถุประสงค์ : จัดทำรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม

(10.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม: ผู้วิจัย ประมวลข้อมูล วิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผลตามแผนงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ จัดประเด็นเป็นหมวดหมู่เพื่อจะได้ข้อสรุปใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารของละครชุมชน ที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันผลิตขึ้น อันประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร → เนื้อหาสาร → ช่องทางสาร → ผู้รับสาร

2. ประสิทธิผลของละครชุมชน ที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันผลิตขึ้น ซึ่งประมวลสรุปจากการประเมิน 2 ด้าน ได้แก่ การประเมินโดยเยาวชนกลุ่มเรียนรู้เอง (Self-Assessment) และการประเมินโดยเยาวชนทั่วไปด้วยแบบสอบถาม

3. แนวทางในการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนต่อไปในอนาคต